

ALBER KAMI

Izgnanstvo i kraljevstvo

bojana888

Fransini

bojana888

PRELJUBNICA

Jedna tanušna mušica se već neko vreme vrtela po autobusu, mada su prozori bili zatvoreni. Čudnovata, bešumno je letuckala, malaksalim letom. Žanina je izgubi iz vida, a onda primeti kako se spustila na nepomičnu ruku njenog muža. Bilo je hladno. Mušica je drhturila pri svakom naletu peskovitog vetra koji je gruskao uz stakla. U razređenoj svetlosti zimskog jutra, uz silno škripanje karoserije i osovina, vozilo se kotrljalo, drmusalo, jedva odmičući. Žanina pogleda muža. Sa čupercima prosede kose nisko usađenim na skučenom čelu, širokog nosa, nepravilnih usta, Marsel je izgledao kao nadureni faun. Kad god bi naišla neka rupčaga na putu, osetila bi kako on poskakuje na svom sedištu, tik do nje. A onda bi pustio da mu se teško poprsje ponovo svali k razmaknutim nogama, netremičnog pogleda, ponovo nepokretan i odsutan. Jedino su njegove pune, bezdlake ruke, koje su se činile još kraće zbog sive flannelske potkošulje koja mu je, vireći iz rukava košulje, pokrivala zglavke, izgledale žive. Tako su čvrsto stezale platneno koferče koje mu je ležalo među kolenima, kao da ne osećaju kolebljivo milenje mušice.

Odjednom se sasvim jasno začu fijukanje vetra, a mineralna magla koja je okruživala autobus postade još gušća. Sada su pregršti peska zasipale prozorska okna, kao da ga bacaju neke nevidljive ruke. Mušica pomeri zimogrožljivo krilce, savi nožice i odlete. Autobus uspori i činilo se da će stati. A onda vetar kao da popusti, magla se malo rasvetli i vozilo ponovo ubrza. Procepi svetlosti su se otvarali u krajoliku zagušenom prašinom. Dve ili tri palme, lomne i beličaste, kao izrezane u metalu, pojaviše se na prozoru i istog trenu nestadoše.

„Kakva zemlja!”, reče Marsel.

Autobus je bio pun Arapa, koji su se pravili da spavaju, uvijeni u svoje burnuse. Neki su podvili noge na sedištu i klatili su se više od ostalih pri gibanju vozila. Njihovo

ćutanje, njihova ravnodušnost na kraju su počeli da tište Žaninu; činilo joj se da danima putuje s tom nemom pratnjom. Međutim, autobus je krenuo u zoru, s poslednje železničke stanice, i već je dva sata, u studenom jutru, odmicao po stenovitoj, pustoj visoravni, čije su se prave linije, barem na polasku, protezale do crvenkastog obzorja. Ali, podigao se vetar i, malo-pomalo, progutao je bezmerno prostranstvo. Od tog trenutka, putnici više ništa nisu videli; začutili su, jedan za drugim, brodeći u tišini kroz svojevrсну belu noć, otirući pokatkad usne i oči nadražene peskom koji se uvlačio u autobus.

„Žanina!” Ona se trže kad je muž pozva. Pomisli još jedared koliko je to ime smešno, za nju, tako krupnu i snažnu. Marsel ju je pitao gde se nalazi putni kovčežić sa uzorcima. Ona pretraži nogom prazan prostor pod sedištem, naiđe na jedan predmet, pa odluči da je to kovčežić. U stvari, nije mogla da se sagne jer bi odmah počela teško da diše. U gimnaziji je, međutim, bila prva u gimnastici, njen dah je izgledao neiscrpan. Da li je to bilo toliko davno? Pre dvadeset pet godina. Dvadeset pet godina nije bilo ništa jer joj se činilo da se koliko juče dvoumila između slobodnog života i udaje, da je koliko juče mislila sa zebnjom na onaj dan kad će, možda, stareti sama. Nije bila sama, a onaj student prava koji je nikad nije napuštao, sada se nalazio kraj nje. Na kraju je pošla za njega, mada je bio oniži i mada joj se nije naročito dopadao njegov pohlepni, reski smeh ni njegove crne, pomalo buljave oči. Ali je volela njegovu životnu hrabrost, zajedničku Francuzima ove zemlje. Volela je i unezvereni izraz koji bi mu se pojavio na licu kad bi događaji, ili ljudi, izneverili njegova očekivanja. Nadasve, volela je da bude voljena, a on je neumorno obletao oko nje. Čineći da ona toliko često oseća da postoji za njega, omogućavao joj je da zaista postoji. Ne, nije bila sama.

Autobus je, gromko trubeći, krčio sebi put kroz nevidljive prepreke. U kolima se, međutim, niko nije pomerao. Žanina iznenada oseti nečiji pogled na sebi i okrenu se k sedištu koje je bilo u istom redu kao i njeno, ali sa druge strane. Taj čovek nije bio Arapin i nju začudi što ga nije primetila na polasku. Nosio je uniformu francuskih jedinica u Sahari, i vojničku kapu od sivog platna na svom preplanulom šakalskom licu, duguljastom i šiljastom. Netremice ju je posmatrao svojim svetlim očima, s nekakvom zlovoljom. Ona odjednom pocrvene i okrete se k mužu koji je i dalje zurio ispred sebe, u maglu i vetar. Ona se ušuška u svoj kaput. Ali je i dalje videla francuskog vojnika, visokog

i vižljastog, tako vižljastog u oficirskoj bluzi, koja mu je stajala kao salivena, da je izgledao sazdan od neke suve i prhke tvari, neke mešavine peska i kosti. U tom trenutku, ugleda mršave ruke i spečena lica Arapa ispred sebe, i primeti da oni, kanda, sasvim komotno sede, uprkos svojoj preširokoj odeći, na sedištima na kojima su se ona i njen muž jedva smestili. Prigrnu još malo krajeve kaputa. Međutim, nije ona bila toliko gojazna, pre je bila krupna i puna, putena, i još poželjna - to je jasno osećala po pogledima muškaraca - sa svojim pomalo detinjim licem, svežim i živim očima, u raskoraku s tim krupnim telom za koje je znala da je mlako i umirujuće.

Ne, ništa se nije odvijalo onako kako je ona to zamislila. Kad je Marsel hteo da je povede sa sobom na put, ona se pobunila. On je odavno mislio na to putovanje, zapravo od samog kraja rata, od trenutka kad su poslovi ponovo krenuli uobičajenim tokom. Pre rata, od male trgovine tekstilom koju je on preuzeo od roditelja kad je odustao od studija prava, moglo se nekako živeti. Na moru, godine mladosti mogu biti srećne. Ali on nije mario za fizički napor i, veoma brzo, prestao je da je vodi na plaže. Mala kola su ih izvozila iz grada samo za nedeljnu šetnju. Van toga, više je voleo svoj dućan s raznobojnim tkaninama, u hladu arkada te poludomorodačke, poluevropske četvrti. Živeli su iznad dućana, u trima prostorijama ukrašenim arapskim zavesama i nameštajem Barbes. Nisu imali dece. Proticale su godine, u polutami koju su tu održavali, s poluspuštenim roletnama. Leto, plaže, šetnje, pa čak i nebo, bili su daleko. Izgledalo je da Marsela ne zanima ništa osim njegovih poslova. Njoj se činilo da je otkrila njegovu istinsku strast, novac, i to joj se nije svidelo, mada ni sama nije znala zašto. Na kraju krajeva, od toga je imala koristi. Nije on bio škrt: naprotiv, bio je darežljiv, naročito prema njoj. „Ako bi mi se nešto dogodilo”, govorio je, „ti bi bila zbrinuta.” I treba, naravno, biti zbrinut od oskudice. Ali od ostalog, od onoga što nije puka oskudica, gde naći zaklon? Bilo je to ono što je, s vremena na vreme, ona nejasno osećala. U svakom slučaju, pomagala je Marselu da vodi knjige i ponekad ga je odmenjivala u dućanu. Najteže je bivalo leti, kad je pripeka ubijala čak i slatko osećanje čamotinje.

Odjednom, baš u jeku leta, Marselova mobilizacija, a zatim otpuštanje iz vojske zbog nesposobnosti, velika nestašica tekstila, prekid poslovanja, puste i vrele ulice. Ako bi se nešto desilo, ona više ne bi bila zbrinuta. Eto zašto je, čim su se tkanine vratile na tržište, Marsel smislio da proputuje kroz sela na visoravni i na jugu, da bi izbegao

posrednike i sam prodavao arapskim trgovcima. Hteo je da je povede. Ona je znala da tuda nije lako putovati, teško je disala, radije bi ga čekala. Ali on je bio uporan i ona je pristala samo zato što je odbijanje iziskivalo suviše snage. Sad su bili tu i, zaista, ništa nije ličilo na ono što je zamišljala. Strepela je od vrućine, rojeva muva, od musavih hotela koji vonjaju na anisovaču. Ni na pamet joj nisu pali hladnoća, vetar koji reže, ove maltene polarne visoravni, prepune morena. Ujedno je sanjala o palmama i mekom pesku. Sada je videla da pustinja nije to, već samo kamen, posvuda kamen, i na nebu, na kome je takođe jedino vladala, škripava i hladna, kamena prašina, kao i na tlu gde su, između kamenja, jedino rasle suve travke.

Autobus naglo zastade. Vozač reče onima iza sebe nekoliko reči na onom jeziku koji je celoga života slušala, a nikad ga nije razumela. „Šta se zbiva?“, upita Marsel. Vozač, ovog puta na francuskom, reče da je pesak, po svoj prilici, zapužio karburator, i Marsel ponovo stade da proklinje tu zemlju. Vozač se široko nasmeja, uveravajući ga da to nije ništa, da će otpušiti karburator i da će onda nastaviti put. On otvori vrata, hladan vetar ulete u autobus, bockajući im lica hiljadama peščanih zrna. Svi Arapi zariše noseve u svoje burnuse i skupiše se kao dve pare. „Zatvori vrata!“, zaurla Marsel. Vozač se smejao vraćajući se ka vratima. Polako uze nekoliko alatki ispod kontrolne table, a zatim se, sićušan u magli, ponovo izgubi negde spreda. Marsel uzdahnu. „Glavu dajem da u životu nije video motor.“ - „Ta pusti“, reče Žanina. Iznenada se trže. Na zemljanom nasipu, sasvim blizu autobusa, nepomično su stajale neke zamumuljene prilike. Pod kapuljačom burnusa, i iza zaklona od velova, jedino su im se videle oči. Neme, pristigle ko zna otkud, gledale su putnike. „Čobani“, reče Marsel.

Unutra, u autobusu, vladala je potpuna tišina. Izgledalo je da svi putnici, oborene glave, slušaju fijukanje vetra, puštenog na slobodu na ovim beskrajnim visoravnima. Žanina, iznenada, sa zaprepašćenjem primeti da u kolima skoro uopšte nema prtljaga. Na poslednjoj železničkoj stanici, vozač je na krov podigao njihov kovčeg i nekoliko bošči. U samom autobusu, u mrežama za prtljag, jedino su se videli čvornovati štapovi i plitke korpe s drškama. Svi ovi ljudi s juga očigledno su putovali praznih ruku.

Ali vozač se već vraćao, i dalje živahan. Jedino su mu se oči smejale, iznad velova kojima je i sam zaklonio lice. On najavi polazak. Zatvori vrata, vetar utihnu, pa se bolje čuo pljusak peska po oknima. Motor zakašlja, a onda izdahnu. Posle dužeg saletanja

pritiskom na starter, motor naposljetku proradi i vozač ga, dajući gas, natera da zaurla. Gromko štucnuvši, autobus nastavi put. Iz mnoštva čobana u dronjcima, i dalje nepomičnih, podiže se jedna ruka, pa nestade u magli, iza njih. Skoro istog časa, vozilo poče da poskakuje po drumu koji je bivao sve lošiji. Od silnog drmusanja, Arapi su se neprekidno klatili. Žanina je, međutim, osećala kako je obuzima san, kad pred njom odjednom iskrсну žuta kutijica bombona od katehua. Vojnik šakal joj se osmehivao. Malo se snebivajući, ona se posluži i zahvali. Šakal dograbi kutiju i odmah prestade da se osmehuje. Sada se netremice zagledao u put, pravo ispred sebe. Žanina se okrete Marselu i jedino ugleda njegov stameni zatiljak. On je gledao kroz prozor u sve gušću maglu koja se dizala s rastresitih nasipa.

Već su se satima vozili i umor je utulio svaki život u vozilu kad se napolju razleže neka larva. Deca u burnusima, vrteći se ukруг kao čigre, skakućući i pljeskajući rukama, trčkarala su oko autobusa. On je sad išao nekom dugačkom ulicom s niskim kućama sa obe strane: ulazili su u oazu. Vetar je i dalje duvao, ali su zidovi zaustavljali čestice peska koje više nisu pomračivale svetlost. Nebo je ipak ostalo naoblačeno. Usred dreke i grdnog škripanja kočnica, autobus se zaustavi pod arkadama od čerpiča jednog hotela s musavim prozorima. Žanina izađe i, na ulici, oseti kako se povodi. Ugleda, iznad kuća, žuti, krhki minaret. S njene leve strane, već su se ocrtavali obrisi prvih palmi oaze i ona požele da ode do njih. Ali, iako je bilo skoro podne, studen je bila britka i ona zadrhta od vetra. Okrete se prema Marselu i najpre ugleda vojnika koji joj je dolazio u susret. Očekivala je da joj se osmehne ili da je pozdravi. On prođe pored nje i ne pogledavši je, i nestade. Marsel se pak baktao skidanjem kovčega s tkaninama, crnog sanduka smeštenog na krovu autobusa. Reklo bi se da to neće biti lako. Samo se vozač brinuo o prtljagu i već je stajao na krovu autobusa, nameravajući da se obrati krugu burnusa koji su se okupili oko autobusa. Žanina, okružena licima koja kao da su bila isklesana od kosti i prevučena životinjskom kožom, opkoljena grlenim poklicima, iznenada oseti koliko je umorna. „Odoh ja”, reče ona Marselu, koji je nestrpljivo dozivao vozača.

Ona uđe u hotel. Gazda, mršavi, mučaljivi Francuz, izađe pred nju. Odvede je na prvi sprat, na galeriju koja se nadnosila nad ulicom, u sobu u kojoj se, kako se činilo, nalazio samo gvozdeni krevet, stolica pokrivena belim emajlom i otvorena garderoba za odelo, bez zavesa, a iza trščanog paravana, kupatilo sa umivaonikom prekrivenim sitnom

peščanom prašinom. Kad je gazda zatvorio vrata, Žanina oseti studen koja je izbijala iz zidova, golih, obeljenih krečom. Nije znala gde da smesti svoju tašnu, gde da smesti samu sebe. Trebalo je ili da legne ili da stoji, i u oba slučaja, da cvokoće od zime. Postoja, s tašnom u ruci, zureći kroz neku vrstu mazgale koja je gledala u nebo, blizu stropa. Čekala je, ne znajući ni sama šta. Samo je osećala svoju usamljenost, i hladnoću koja joj se uvlačila u kosti, i neki teret, još teži, na mestu srca. U stvari je sanjara, skoro gluva za zvuke koji su dopirali sa ulice, zajedno s Marselovom vikom, kudikamo svesnija onog šumljenja reke, koje je dopiralo iz mazgale, šumljenja izazvanog vetrom u granama palmi koje su, kako joj se činilo, sada bile toliko blizu. A onda kao da vetar počeo da duva dvaput jače, blago žuborenje vode prometnu se u huk valova. Zamišljala je, tamo, iza zidova, more pravih i gipkih palmi, zapenušano burom. Ništa nije ličilo na ono što je očekivala, ali su ti nevidljivi talasi osvežavali njene umorne oči. Stajala je, obamrla, opuštenih ruku, pomalo pognuta, studen joj se pela uz otežale noge. Sanjara je o palmama, pravim i gipkim, o devojci kakva je nekad bila.

Pošto su se umili i doterali, siđoše u trpezariju. Na golim zidovima bile su naslikane kamile i palme, potopljene u ružičast i ljubičast pekmez. Prozori sa arkadama propuštali su škrtu svetlost. Marsel se kod gazde hotela raspitivao o trgovcima. A onda im jedan stari Arapin, koji je na svojoj vojničkoj bluzi nosio neko odlikovanje, donese ručak. Marsel je bio zaokupljen svojim brigama i čupkao je hleb. Nije dozvolio ženi da pije vodu. „Nije prokuvana. Uzmi vino.” Nije volela vino, od njega bi je obuzela tromost. Osim toga, za ručak su imali svinjetinu. „Kuran je zabranjuje. Ali Kuran nije znao da dobro pečena svinjetina ne izaziva bolesti. Mi, međutim, umemo da kuvamo. Na šta misliš?” Žanina nije mislila ni na šta, osim, možda, na tu pobedu kuvara nad prorocima. Ali je morala da požuri. Sutra ujutru nastavljaju putovanje, idu još južnije: treba da tokom popodneva posete sve viđenije trgovce. Marsel reče starom Arapinu da im donese kafu. On potvrdno klimnu glavom, bez osmeha, pa izađe sitnim koračićima. „Ujutru polako, uveče bez žurbe”, reče Marsel smejući se. Kafa na kraju ipak stiže. Sasuše je navrat-nanos u grlo i izadoše na prašnavu i hladnu ulicu. Marsel pozva jednog mladog Arapina da mu ponese kovčeg, ali se, iz principa, stade cenjkati oko nagrade. Njegovo mišljenje, koje je još jednom izneo Žanini, zapravo se zasnivalo na nerazumljivom

principu po kome oni uvek traže dvostruki iznos da bi izvukli četvrtinu. Žanina je, osećajući se nelagodno, išla za dvojicom nosača. Ispod debelog kaputa, imala je vunenu haljinu, i želela je da zauzima manje prostora. Teško joj je pala svinjetina, mada dobro pečena, i ono malo vina koje je popila.

Išli su pored parkića punog prašnjavog drveća. Susretali su ih Arapi, koji su se sklanjali s puta, ali kao da ih ne vide, pritežući skutove svojih burnusa. Ona je smatrala da oni, čak i kad su u dronjcima, imaju neku ponositost kakve nije bilo u Arapa iz njenog grada. Žanina je išla za kovčegom koji joj je probijao put kroz gomilu sveta. Prodoše kroz kapiju nekog utvrđenja od oker zemlje, dospeše na mali trg pun istih mineralnih stabala, oivičen u dnu, na svom najširem delu, arkadama i dućanima. Ali se oni zaustaviše na samom trgu, pred nekim malim zdanjem u obliku granate, okrećenim u plavo. Unutra, u jedinoj prostoriji, osvetljenoj samo svetlošću koja je dopirala sa ulaznih vrata, stajao je, iza ploče od sjajnog drveta, stari Arapin belih brkova. Baš je sipao čaj, podižući i spuštajući čajnik iznad tri čašice raznih boja. Pre nego što su mogli da bilo šta razaznaju u polumraku dućana, svež miris čaja od nane dočeka Marsela i Žaninu na samom pragu. Tek što je prošao kroz ulaz, nad kojim su visili kabasti venci od kalajnih čajnika, šolja i poslužavnika, a među njima vrteške s razglednicama, Marsel se nađe kraj tezge. Žanina osta na ulazu. Malo se pomeri da ne zaklanja svetlost. U tom trenutku spazi, iza starog trgovca, u polutmini, dvojicu Arapa koji su je gledali, osmehujući se, sedeći na bokastim džakovima kojih je bio pun ceo zadnji deo dućana. Crveni i crni ćilimi, vezene marame visili su po zidovima, pod je bio zakrčen džakovima i sandučićima sa aromatičnim zrnevljem. Na tezgi, oko bakarne vage sa sjajnim tasovima i starog metra izlizanih ureza, bile su poređane glave šećera od kojih je jedna, u svojim delimično odmotanim pelenama od plavog pak-papira, bila načeta na vrhu. Vonj vune i začina koji se širio prostorijom zapahnu ih negde iza mirisa čaja kad je stari trgovac spustio čajnik na tezgu i pozdravio ih.

Marsel je govorio usplahireno, onim tihim glasom kojim se služio za razgovore o poslovima. A potom je otvarao kovčeg, pokazivao tkanine i marame, odgurnuo je vagu i metar da razastre svoju robu pred starim trgovcem, padao je u vatru, podizao glas, neobuzdano se smejao, ličio je na ženu koja želi da se svidi a nije samopouzdana. Sada je, šireći ruke, oponašao prodaju i kupovinu. Starac odmahnu glavom, dodade poslužavnik

sa čajem dvojici Arapa iza sebe i izusti samo nekoliko reči koje su, reklo bi se, obeshrabrile Marsela. On pokupi svoje tkanine, natrpa ih u kovčeg, a zatim otre sa čela neki nepostojeći znoj. Pozva malog amalina i oni krenuše ka arkadama. U prvom dućanu u koji su ušli, mada je trgovac u prvi mah navukao na lice isti olimpijski izraz, bili su malo bolje sreće. „Svako od njih misli da je Bog, glavom i bradom”, reče Marsel, „ali i oni prodaju. Nikome život nije lak.”

Žanina ga je pratila, ne odgovarajući mu. Vetar je skoro stao. Nebo se mestimično izbistriilo. Hladna, blistava svetlost spuštala se iz plavih bunara izdubljenih u gustim oblacima. Sad su napustili trg. Išli su uličicama, prolazili pored zemljanih zidova s kojih su visile natrule decembarske ruže i, tu i tamo, pokoji suv i crvljiv nar. Miris prašine i kafe, dim vatre založene korom od drveta, vonj kamena i ovčetine, vili su se u toj četvrti. Dućani, uvučeni u zidove, bili su međusobno udaljeni; Žanina je osetila kako joj noge postaju teške. Ali njen muž se malo-pomalo oraspoložio, počeo je da prodaje, pa je postao pomirljiviji. Govorio je Žanini „mala”, putovanje neće biti uzaludno. „Naravno”, rekla je Žanina, „bolje je da se sam sporazumeš s njima.”

Vratiše se drugom ulicom, idući ka centru. Poslepodne beše poodmaklo, nebo je bilo skoro vedro. Zaustaviše se na trgu. Marsel je trljao ruke, nežnim pogledom je posmatrao kovčeg ispred njih. „Pogledaj”, reče Žanina. Sa drugog kraja trga dolazio je jedan visok Arapin, mršav, snažan, zaogrnut neboplavim burnusom, obuven u meke žute čizme, u rukavicama, visoko podignute glave, orlovskog, suncem opaljenog lica. Jedino se po belom šalu koji je obavio kao turban razlikovao od onih francuskih oficira iz kolonijalne uprave Alžira kojima se Žanina pokatkad divila. Približavao im se ravnomernim korakom, ali se činilo da gleda negde iznad njihovih glava, dok je polagano skidao jednu rukavicu. „Vidi ti to”, reče Marsel sležući ramenima, „evo jednog koji zamišlja da je general.” Da, svi su oni imali taj oholi izgled, ali ovaj je doista preterivao. Iako su njih dvoje bili sami na trgu, on je stupao pravo prema kovčegu, ne videći ni kovčeg ni njih. A onda se rastojanje između njih naglo smanjilo, i Arapin je već pristizao, kad Marsel odjedared zgrabi ručicu kovčega i povuče ga nazad. Arapin prođe, kao da nije ništa primetio, i istim korakom se uputi k zidinama. Žanina pogleda muža, imao je onaj svoj unezvereni izraz lica. „Misle da im je danas sve dozvoljeno”, reče on. Žanina ne odgovori ništa. Bila joj je mrska glupa nadmenost tog Arapina i odjednom se osetila

nesrećnom. Želela je da otputuje, mislila je na svoj stančić. Pomisao da treba da se vrati u hotel, u onu ledenu sobu, obeshrabrivala ju je. Iznenada se seti da joj je gazda hotela preporučio da se popne na terasu tvrđave s koje se vidi pustinja. Ona to reče Marselu, dodavši da mogu da ostave kovčeg u hotelu. Ali on je bio umoran, hteo je da malo odspava pre večere. „Molim te”, reče Žanina. On je pogleda, iznenada brižan. „Naravno, milo moje”, reče. Ona ga je čekala ispred hotela, na ulici gde je bivalo sve više ljudi odevenih u belo. Među njima nije bilo ni jedne jedine žene, i Žanini se činilo da nikad nije videla toliko muškaraca. Ipak, nijedan je nije gledao. Neki su, mada se ne bi reklo da je vide, polagano okretali prema njoj ono mršavo i suncem opaljeno lice koje ih je, u njenim očima, sve činilo sličnim, lice francuskog vojnika u autobusu, lice Arapina u rukavicama, lice u isti mah prepredeno i ponosito. Okretali su lice prema tuđinki, nisu je videli, a zatim bi je, laki i mučaljivi, zaobišli, dok su njoj oticali gležnjevi. A njena nelagoda, njena potreba da otputuje bivala je sve veća. „Zašto li sam došla?” Ali Marsel je već silazio.

Kad su počeli da se penju stepenicama tvrđave, bilo je pet sati posle podne. Vetar je sasvim stao. Nebo, potpuno vedro, sada je imalo modru boju cveta zimzelena. Hladnoća, koja je postala britkija, bockala im je obraze. Na sredini stepenica, jedan stari Arapin, koji se izvalio uza zid, zapita ih da li im je potreban vodič, ali se nije pomerio, kao da je unapred bio uveren da će ga odbiti. Stepenište je bilo dugačko i strmo, uprkos nekoliko odmorišta od nabijene zemlje. Što su se više uspinjali, prostor je postajao sve širi, i oni su uzlazili u sve obuhvatnijoj svetlosti, hladnoj i oštroj, gde je svaki zvuk iz oaze dopirao do njih razgovetno i čisto. Izgledalo je da obasjani vazduh titra oko njih, u sve dužim titrajima što su se više peli, kao da je njihov prolazak činio da na biljuru svetlosti nastane jedan zvučni talas koji se prostirao sve dalje i dalje. I u trenutku kad su stigli na terasu i kad im se pogled odjednom izgubi nad nasadima palmi, na neizmernom obzorju, Žanini se učini da celo nebo odzvanja jednim jedinim praskavim i kratkotrajnim tonom čiji odjeci postepeno ispuniše prostor nad njom, a onda na prečac utihnuše ostavivši je bez glasa pred bezgraničnim prostranstvom.

Sa istoka na zapad, u stvari, njen pogled je polagano plovio, ne nailazeći ni na kakvu prepreku, jednom savršenom lučnom linijom. Ispod nje su bile plave i bele terase arapskog grada nalegle jedna na drugu, okrvavljene tamnocrvenim mrljama paprika koje su se sušile na suncu. Na njima se niko nije video, ali su iz unutrašnjih dvorišta

dopirali, zajedno s mirišljivim dimom pržene kafe, kikotači glasovi ili nerazumljivo trupkanje. Malo dalje, vrhovi nasada palmi, podeljenog u nejednake kvadrate zidovima od ilovače, šumeli su, ustalasani nekim vetrom koji se na terasi više nije osećao. Još dalje, sežući sve do obzorja, počinjalo je carstvo kamenja, oker-žuto i sivo, bez ikakvog traga života. Samo su se na izvesnoj udaljenosti od oaze, blizu *ueda* koji je, na zapadu, išao uz nasad palmi, primećivali veliki crni šatori. Svuda unaokolo, krdo nepomičnih jednogrbiha kamila, majušnih iz tolike daljine, tvorilo je na sivom tlu tamne znake nekog čudnovatog pisma čiji je smisao trebalo odgonetnuti. Iznad pustinje, tišina je, kao i prostor, bila beskrajna.

Žanina je, oslonivši se celim telom na ogradu, ostala bez glasa, nemoćna da se otrgne praznini koja se otvarala pred njom. Pored nje, Marsel se uzvrteo. Bilo mu je zima, hteo je da siđe. Šta tu, zaboga, ima da se vidi? Ali ona nije mogla da odvoji pogled od obzorja. Tamo, još južnije, na onom mestu gde su se nebo i zemlja sastajali u jednoj čistoj liniji, tamo ju je, kako joj se odjednom učini, čekalo nešto za šta do tog dana nije znala, a što joj je, međutim, neprestano nedostajalo. U popodnevnu koju se bližilo kraju, svetlost se lagano rasplinjavala; od biljurne, postajala je tečna. U isti mah, u srcu jedne žene koja se tu obrela pukim slučajem, polako se razvezivao jedan čvor, koji su svezale godine, navika i čamotinja. Gledala je tabor nomada. Nije čak ni videla ljude koji tamo žive, ništa se nije pomicalo među crnim šatorima, a ipak, ona je mogla da misli samo na njih, za čije postojanje jedva da je i znala do tog dana. Bez kuća, odsečeni od sveta, šaka njih je lutala prostranim vilajetom koji se otkrivao njenom pogledu, a koji je, međutim, bio tek neznatni deo jednog još većeg prostranstva, čiji je vrtoglavi beg prestajao tek hiljadama kilometara južnije, tamo gde prva reka najzad oploduje šumu. Odiskona, na posnoj zemlji, istruganoj do kosti, tih bezmernih predela, bez predaha je krstarilo nešto malo ljudi, koji nisu ništa posedovali, ali nikome nisu služili, bedni i slobodni gospodari jednog čudnovatog kraljevstva. Žanina nije znala zašto je ta pomisao ispunjava jednom tako slatkim i tako sveobuhvatnom tugom da je morala da zažmuri. Jedino je znala da joj je to kraljevstvo odvajkada bilo obećano, a da ono, uprkos tome, nikada neće biti njeno, nikada više, osim, možda, u ovom prolaznom trenu, u kome ona ponovo otvori oči i ugleda nebo, iznenada nepomično, i njegove valove okamenjene svetlosti, dok su glasovi koji su dopirali iz arapskog grada odjednom zamrli. Činilo joj se da je svet prestao da se

kreće baš u taj mah i da niko, od tog trenutka, više neće ni stareti ni umirati. Na svim mestima, život je, od tog časa, bio obustavljen, svugde, osim u njenom srcu, u kome je, u istom trenu, neko plakao od jada i očaranosti.

Ali se svetlost pokrenu, sunce, jasno i bez topline, klonu k zapadu koji malo zarude, dok se jedan sivi talas stvorio na istoku, spreman da lagano zapljusne neizmerno prostranstvo. Poče da zavija prvi pas, i njegov daleki lavež uzvi se kroz vazduh, koji je postao još hladniji. Žanina tada postade svesna da cvokoće. „Crći ćemo od zime”, reče Marsel, „baš si glupa. Hajde da se vratimo.” No ipak je nespretno uze za ruku. Sada već poslušna, okrenu leđa ogradi i pođe za njim. Stari Arapin na stepenicama, nepomičan, gledao ih je kako silaze u grad. Ona je koračala ne videći nikoga, pogurena od iznenadnog, neizmernog umora, vukla je svoje telo čija joj je težina sad izgledala nepodnošljiva. Zanos ju je napustio. Sada se osećala suviše krupnom, suviše glomaznom, a i suviše belom za taj svet u koji je maločas zašla. Dete, devojčurak, suvonjav muškarac, šakal koji se prikrada, jedina su stvorenja koja su mogla da u tišini gaze po toj zemlji. Šta bi ona tu ubuduće radila, osim što bi se tuda vukla, do usnivanja, do smrti?

Ona se, zaista, odvuče do restorana, idući ispred muža, koji je odjednom postao ćutljiv, osim da kaže da je umoran, dok se ona sama slabašno borila protiv nazeba, već osećajući kako je obuzima groznica. Odvuče se i do kreveta. Marsel joj se tu pridruži, i uskoro ugasi svetlo ne pitajući ništa. Soba je bila ledena. Žanina oseti jezu i, istovremeno, sve jaču groznicu. Teško je disala, krv joj je damarala ne zagrevajući je; neki strah u njoj bivao je sve veći. Prevrtala se po postelji, stari gvozdeni krevet je škripao pod njenom težinom. Ne, nije želela da se razboli. Muž je već spavao. I ona bi morala da spava, trebalo bi da spava. Mukli zvuci grada dopirali su do nje kroz mazgalu. Stari gramofoni mavarskih kafana unjkali su melodije koje je prepoznavala kao kroz maglu i koje su prispevale do nje, nošene sporim žamorenjem svetine. Trebalo je da spava. Ali ona je brojala crne šatore, a iza njenih sklopljenih očiju pasle su nepomične kamile; neizmerne usamljenosti kovitlale su se u njoj. Da, zašto je došla? Zaspala s tim pitanjem.

Probudi se malo kasnije. Oko nje je vladala mrtva tišina. Ali, na obodu grada, promukli psi su arlaukali u nemoj noći. Žanina se naježi. Opet se prevrte na drugu stranu, oseti tvrdo muževljevo rame uza svoje i, odjednom, poluusnula, privi se uz njega. Prepuštala se struji sna, ne uranjajući dublje u njega, hvatala se za to rame s nesvesnom

lakomošću, kao da je to njena najsigurnija luka. Govorila je, ali iz njenih usta nije izlazio nikakav zvuk. Govorila je, ali jedva da je samu sebe čula. Jedino je osećala Marselovu toplotu. Već više od dvadeset godina, svake noći, tako, u toj njegovoj toploti, uvek njih dvoje, čak i u bolesti, čak i na putovanju, kao sada... Šta bi ona, uostalom, radila, sama u kući? Bez dece! Nije li to ono što joj je nedostajalo? Nije znala. Svuda je pratila Marsela, to je sve, zadovoljna što oseća da je nekom potrebna. On joj nije pružao drugu radost osim te, da se oseća neophodnom. Zacelo je nije voleo. Ljubav, čak i prožeta mržnjom, nema to smrknuto lice. Ali kakvo je njeno lice? Oni su se voleli noću, naslepo, ne videći se. Postoji li neka druga ljubav osim ove u tami, neka ljubav koja kliče usred bela dana? To nije znala, ali je znala da Marsel oseća potrebu za njom i da ona oseća potrebu za tom potrebom, da ona od toga živi danju i noću, pogotovu noću, svake noći, kad on neće da bude sam, ni da ostari, ni da umre, kad mu se na licu pojavi onaj jogunasti izraz, koji je ona pokatkad prepoznavala na licima drugih muškaraca, jedini izraz lica zajednički tim ludacima što se skrivaju pod prividom razuma, sve dok ih ne obuzme pomama i očajnički ih baci k nekom ženskom telu da tamo zapretaju, bez želje, sve ono zastrašujuće što im obznanjuju samoća i noć.

Marsel se malo pomeri, kao da bi da se udalji od nje. Ne, nije on nju voleo, on se naprosto bojava onoga što nije ona, i trebalo je da se ona i on odavno rastanu i da do kraja spavaju sami. Ali ko može uvek da spava sam? Neki ljudi to čine, oni koje su pozvanje ili nesreća razdvojili od drugih i koji onda ležu svake večeri u istu postelju kao i smrt. Marsel to nikad ne bi mogao, pogotovu on to ne bi mogao, slabo i bespomoćno dete, koje se uvek plašilo bola, njeno dete, u stvari, kome je ona bila potrebna i koje baš tog trenutka zaječa. Ona se malo više pribi uz njega, stavi mu ruku na prsa. I, u sebi, nazva ga imenom odmila kojim ga je nekada zvala i koje su, s vremena na vreme, njih dvoje, nasamo, još uvek upotrebljavali, ali više ne misleći na ono što govore.

Pozva ga od sveg srca. I ona je, na kraju krajeva, osećala potrebu za njim, za njegovom snagom, njegovim mušicama, i ona se bojala umiranja. „Kad bih prevladala taj strah, bila bih srećna...” Smesta je preplavi neka bezimena zebnja. Ne, ništa ona nije uspevala da prevlada, nije bila srećna, doista će umreti, ne doživевši da bude oslobođena. Srce ju je tištalo, gušila se pod nekakvim ogromnim teretom, otkrivši iznenada da ga vuče već dvadeset godina, i da se sad grčevito bori da ga zbaci. Želela je

da bude oslobođena čak i ako se Marsel, ako se drugi nikad ne oslobode! Rasanivši se, uspravi se u postelji i načulji uši da čuje nekakav zov koji joj je izgledao sasvim blizu. Ali, iz pograničja noći, do nje jedino dopre iznemoglo i neumorno zavijanje pasa iz oaze. Podigao se slab vetar i ona je čula šum njegovih hitrih voda koje teku kroz nasad palmi. Dolazio je s juga, odande gde su se pustinja i noć sada stapali pod nebom ponovo nepomičnim, odande gde se život zaustavio, gde više niko nije stario niti umirao. Zatim vode tog vetra presahnuše i ona više čak nije bila sigurna da je bilo šta čula, osim nemog zova koji je, na kraju krajeva, po svojoj volji mogla da ućutka ili da osluškuje, ali čiji smisao nikada više neće saznati, ukoliko mu se ne odazove istoga trena. Istoga trena, da, barem je to bilo izvesno!

Ona polagano ustade i zasta kraj kreveta, pažljivo osluškujući muževljevo disanje. Marsel je spavao. Posle časak-dva, toplina postelje je napusti i obuze je hladnoća. Ona se tiho obuče, naslepo tražeći svoju odeću pri slaboj svetlosti uličnih svetiljki koja je dopirala kroz roletne na pročelju. S cipelama u ruci, stiže do vrata. Sačeka još koji trenutak, u tami, a onda - pažljivo otvori vrata. Srce joj je tuklo kao ludo. Oslušnu, umirena tišinom, napravi još jedan okret rukom. Izgledalo je da okretanje brave traje beskonačno. Najzad otvori vrata, iskrade se iz sobe, i opet ih pažljivo zatvori. A onda, priljubivši obraz, malo sačeka. Posle časak-dva, začu Marselovo udaljeno disanje. Okrenu se, oseti na licu ledeni noćni vazduh i potrča galerijom. Vrata hotela su bila zamandaljena. Dok je pokušavala da ih otvori, na vrhu stepeništa se pojavi noćni čuvar, sav zbunjen, i obrati joj se na arapskom. „Vratiću se”, reče Žanina, i polete u noć.

Zvezdani venci visili su s tamnog neba, iznad palmi i kuća. Ona je trčala kratkom avenijom, sada pustom, koja je vodila u tvrđavu. Studen, koja više nije morala da se bori sa suncem, osvojila je noć; ledeni vazduh palio joj je pluća. Ali ona je trčala, poluslepa, po pomrčini. Na vrhu avenije se, međutim, pojaviše neka svetla, a onda siđoše prema njoj idući u cikcak. Ona zastade, začu šum striženja krilcima, a iza svetala koja su postajala sve veća, najzad ugleda ogromne burnuse pod kojima su svetlucali krhki točkovi bicikala. Burnusi je okrznuše: dva-tri crvena plamsaja blesnuše u tami iza nje, i smesta iščezoše. Ona nastavi da trči prema tvrđavi. Na sredini stepeništa, vazduh joj je tako žestoko palio pluća da htede da stane. Poslednji zalet je, mimo njene volje, baci na terasu, uz ogradu koja joj je sada pritiskala stomak. Dahtala je i sve joj se mutilo pred

očima. Trčanje je nije zagrijalo, i dalje je drhtala celim telom. Ali hladni vazduh koji je isprekidano gutala uskoro ravnomerno poteče njenim telom i snježiva toplina počne da se rađa usred ledenih trnaca. Oči joj se najzad otvoriše pred noćnim prostranstvima.

Nijedan dašak, nijedan šum, osim, pokatkad, prigušenog prštanja kamenja koje je mraz mrvio, pretvarajući ga u pesak, nisu remetili samotnost i tišinu koje su okruživale Žaninu. Časak kasnije, međutim, učini joj se da nekakvo teško kružno kretanje odvlači nebo iznad nje. U neprozirju suve i hladne noći, hiljade zvezda se rojilo bez predaha a njihove iskričave ledene krhotine, ubrzo se otkinuvši od njih, neosetno bi skliznule ka zreniku. Žanina nije mogla da otrgne pogled od tih lelujavih plamičaka. Lebdela je s njima i isto nepomično kretanje postepeno ju je sjedinjavalo s njenim najdubljim bićem, u kome su se sada borile studen i žudnja. Ispred nje, zvezde su padale, jedna po jedna, a onda su trnule među pustinjskim kamenjem, i svaki put se Žanina malo više otvarala noći. Disala je, zaboravljajući studen, teret bića, suludi ili okamenjeni život, dugotrajnu zebnju življenja i umiranja. Posle toliko godina u kojima je, bežeći pred strahom, besomučno jurila bez cilja, najzad se zaustavila. U isti mah joj se činilo da iznova otkriva svoje korene, živonosni sok je ponovo kolao njenim telom koje više nije drhtalo. Pribivši se svom snagom uz ogradu, hrleći ka uzgibanom nebu, jedino je čekala da se njeno još uvek uzburkano srce i samo umiri i da u njoj nastupi tišina.

Poslednje zvezde iz sazvežđa pustiše da njihovi grozdovi popadaju malko niže, na pustinjsko obzorje, a onda se primiriše. Tada, s nepodnošljivim miljem, voda noći počne da plavi Žaninu, potopi stud i, nadolazeći postepeno iz skrovitog središta njenog bića, preplavi sve, val za valom, i izli se do njenih usta, ispunjenih ječanjem. Sledećeg trena, vascelo nebo se razastiralo nad njom, koja je ležala nauznak na hladnoj zemlji.

Kad se Žanina vratila, sa istim oprezom kao i pri odlasku, Marsel još nije bio budan. Nešto je promumlao kad je legla, a ona nije razumela njegove reči. Ustao je, upalio svetlo koje je ošamari posred lica. Povodeći se, on ode do umivaonika i dugo je pio iz flaše s mineralnom vodom koja je tu stajala. Taman je hteo da se uvuče pod čaršave kad je, s jednim kolonom već na krevetu, pogleda, ne shvatajući. Ona je plakala kao kiša, i nije mogla da se uzdrži. „Nije to ništa, dragi moj”, reče, „nije to ništa.”

OTPADNIK ILI POMUĆEN UM

„Kakav kaos, kakav kaos! Moram da dovedem glavu u red. Otkako su mi odsekli jezik, neki drugi jezik, šta ja znam, bez prestanka se kreće po mojoj lobanji, nešto govori, ili neko, pa najednom začuti, a onda sve počinje iz početka, o, ja čujem previše stvari koje, međutim, ne kazujem, kakav kaos, a otvorim li usta, zvuk, kao da se kamičci premeću. Reda, malo reda, veli jezik, a on u isti mah govori o nečem drugom, da, uvek sam želeo red. Makar jedno je sigurno: čekam misionara koji treba da dođe da me zameni. Ovde sam, na putu, na sat od Tagaze, krijem se pod nekom kamenom osulinom, sedeći na staroj pušci. Dan izgreva nad pustinjom, još uvek je veoma hladno, uskoro će postati pretoplo, ova zemlja vas izluđuje, a ja, već toliko godina da im više ni broja ne znam... Ne, izdrži još malo! Misionar treba da stigne ovoga jutra, ili večeras. Čuo sam da će doći s vodičem, možda samo s jednom kamilom za obojicu. Čekaću, čekam, od hladnoće, jedino se od hladnoće tresem, još malo strpljenja, prljavi robe!

Već odavno sam ja strpljiv. Dok sam živeo kod kuće, na onoj visokoj zaravni Centralnog Masiva, ona sirovčina od mog oca, ona stoka od moje majke, vino, čorba sa slaninom svaki dan, pogotovo vino, kiselo i hladno, i duga zima, ledena vetruština, snežni smetovi, ogavna paprat, oh! želeo sam da odem, da ih na prečac napustim, i da napokon počnem da živim, na suncu, kraj bistre vode. Verovao sam popu, pričao mi je o semeništu, svakog dana se trudio oko mene, imao je vremena u tom protestantskom kraju gde se, prolazeći selom, pribijao uza zidove da bude što neprimetniji. Pričao mi je o budućnosti i o suncu, katoličanstvo je sunce, govorio je i terao me da čitam, uspeo je da latinski uđe u moju tvrdu glavu: 'Ovaj mali je pametan, ali je tvrdoglav ko mazga', toliko je, uostalom, tvrda moja glavudža da celog života, koliko god puta da sam pao, nije nikad krvarila. 'Lupeška glava', govorio je moj otac, taj krmak. U semeništu, svi su bili ponosni, prinova iz protestantskog kraja, moj dolazak su doživeli kao sunce Austerlica. Bledunjavo sunce, doduše, zbog alkohola, oni su pili kiselo vino, a njihovoj deci se kvare

zubi, ra ra, da ubijem oca, eto šta bi trebalo, ali nema opasnosti, u stvari, da on pođe u misionarenje, pošto je odavno umro, kiselo vince mu je na kraju izrovašilo stomak, onda jedino ostaje da se ubije misionar.

Moram da izravnam račune s njim i s njegovim učiteljima, s mojim učiteljima koji su me obmanuli, s prljavom Evropom, svi su me obmanuli. Misija, samo im je ta reč bila u ustima, idite kod divljaka i kažite im: 'Evo mog Gospoda, pogledajte ga, on nikad ne bije, nikad ne ubija, on zapoveda blagim glasom, okreće drugi obraz, on je među svim gospodarima najveći, njega izaberite, vidite kako me je on učinio boljim, vredajte me i uverićete se.' Da, ja sam poverovao ra ra i osećao sam se boljim, raskrupnjao sam se, bio sam skoro lep, žudeo sam za uvredama. Kad smo išli, u zbijenim i crnim redovima, leti, pod suncem Grenobla, i susretali devojke u lakim haljinama, ne, nisam odvrćao pogled, prezirao sam ih, čekao sam da me uvrede, a one su se pokatkad smejale. Tada sam mislio: 'Neka me - udare i neka mi pljunu u lice', ali njihov smeh je doista i bio takav - onako načičkan zubima i šiljcima koji su me kidali, vređanje i patnja bili u slatki! Moj duhovnik nije shvatao kad sam samog sebe optuživao: 'Nemojte, ima dobrog u vama!' Dobrog! U meni je bilo kiselog vina, to je sve i tim bolje, kako da postanete bolji ako niste rđavi, ja sam to dobro shvatio iz svega čemu su me učili. Čak sam jedino to i shvatio, jednu jedinu misao, i kao bistra a tvrdoglava mazga, terao sam do kraja, sam sam predupređivao pokore, sam sebi zakidao od obroka hrane, jednom rečju, želeo sam da i ja služim za primer, da me vide i da, videvši me, odaju poštu onom što me je učinilo boljim, preko mene veličajte mog Gospoda.

Divljačno sunce! ono se uspinje, pustinja se menja, više nema boju planinske ciklame, o, planino moja, i sneže, slatki, meki sneže, ne, ovo je pomalo sivkasto žuto, gadan trenutak pre silnog bleska. Ničeg, još ničeg na obzorju, preda mnom, tamo gde visoravan iščezava u krugu još nežnih boja. Iza mene, put se uspinje do peščane dine koja skriva Tagazu čije železno ime tuče u mojoj glavi već godinama. Prvi mi je o njoj pričao poluslepi stari sveštenik koji se beše povukao u samostan, ali zašto prvi, on je bio jedini, a mene nije opčinio grad od soli, beli zidovi na suncu koje sažiže, već surovost njegovih divljih žitelja i zatvorenost grada za sve tuđince, on je bio jedini od onih koji su pokušali da tu uđu, jedan jedini, koliko je on znao, koji je mogao da ispriča ono što je video. Oni su ga išibali i oterali ga u pustinju, a pre toga su mu stavili so na rane i u usta,

naišao je na nomade koji su se makar jedared pokazali milostivi, prava sreća, a ja sam, otada, sanjario o njegovoj priči, o plamtenju soli i neba, o kući fetiša i o njegovim robovima, zar je bilo moguće naći nešto varvarskije, podsticajnije, da, tamo je bila moja misija, i ja sam morao da odem da im pokažem svog Gospoda.

U semeništu su mi držali govorancije ne bi li me obeshrabrili, govoreći da treba da čekam, da to nije zemlja za misiju, da još nisam zreo, da treba da se posebno priprelim, da saznam ko sam i, povrh toga, bilo je potrebno da se iskušam, a onda će se videti! Ali večito da čekam, ah!, to ne, ili da, ako žele, što se tiče posebne pripreme i iskušavanja, pošto se to obavlja u Alžiru i pošto sam tako bliže onome što želim, ali što se tiče ostalog, odmahivao sam svojom tvrdom glavom i ponavljao jedno te isto, otići ću među najveće varvare i živeti njihovim životom, pokazati im, tamo kod njih, pa čak i u kući fetiša, primerom, da je istina moga Gospoda nadmoćna. Oni će me vređati, naravno, ali uvrede me ne plaše, one su neophodne da bih bio uverljiv, i samim načinom na koji ću ih podneti, pokoriću te divljake, kao moćno sunce. Moćno, da, to je bila reč koju sam, bez prestanka, premetao po ustima, sanjao sam o apsolutnoj moći, onoj koja baca na kolena, koja primorava protivnika da se preda, koja ga, naposletku, preobraća, i što je protivnik zaslepljeniji, suroviji, samouvereniji, zagriženiji u svom uverenju, tim više njegovo priznanje obelodanjuje kraljevsku moć onoga koji ga je porazio. Preobratiti čestite ljude, pomalo zabludele, to je bio kukavni ideal naših sveštenika, prezirao sam ih što mogu toliko mnogo, a usuđuju se tako malo, oni nisu imali vere, a ja sam je imao, hteo sam da me priznaju i sami dželati, da ih bacim na kolena i da ih prisilim da kažu: 'Gospode, pobjeda je tvoja', da, naposletku, samo rečju vladam nad vojskom zlih. Ah, bio sam siguran da u vezi s tim ispravno rasuđujem, mada inače nikad nisam naročito siguran u sebe, ali kad se ja dočepam neke zamisli, više je ne ispuštam, u tome je moja snaga, da, moja vlastita snaga koja je u svima izazivala sažaljenje!

Sunce je još odskočilo, čelo počinje da mi se žari. Kamenje oko mene muklo pucketa, samo je puščana cev sveža, sveža kao pašnjaci, kao večernji pljusak, nekada davno, kad se čorba polako krčkala, oni su me čekali, otac i majka, ponekad bi mi se osmehnuli, ja sam ih možda voleo. Ali s tim je svršeno, koprena vreline počinje da se odiže s puta, misionaru, čekam te, sada znam šta treba odgovoriti na poruku, moji novi gospodari su me naučili pameti, i znam da su oni u pravu, treba raskrstiti s ljubavlju. Kad

sam pobegao iz semeništa u Alžiru, drukčije sam ih zamišljao, te varvare, samo je jedno bilo istinito u mojim sanjarenjima - oni jesu zli. A ja, ja sam poharao blagajnu Uprave crkvenih dobara, skinuo mantiju, prešao sam preko Atlasa, preko visoravni i pustinje, šofer koji me je vozio kroz Saharu, ismejavao me je: 'Ne idi tamo', i on, šta ih je sve spopalo - i besomučni peščani talasi, stotinama kilometara, koji su nadirali i povlačili se pod udarom vetra, i ponovo planina, sva u oštrim crnim vrhovima, sa bridovima što režu kao čelik, i posle nje je bio potreban vodič da bi se pregazilo nepregledno more mrkog šljunka, što urliče od jare, što žeže hiljadama ogledala s ognjenim bodljama, sve do onog mesta, na granici vilajeta crnaca i bele zemlje, gde se uzdiže grad od soli. I novac koji mi je vodič ukrao, naivčina, kao uvek, naivčina, pokazao sam mu ga, ali me je on ostavio na putu, baš ovde, udarivši me pre toga: 'Pseto, evo puta, znam ja šta je čast, idi, idi tamo, oni će te naučiti.' I oni su me naučili, da, oni su kao sunce koje, bleštavo i uznosito, nikad ne prestaje da bije, osim noću, koje me u ovom času bije jako, prejako, zažarenim džilitima iznenada izletelim iz tla, oh, u zaklon, da, u zaklon, pod veliku stenu, pre nego što mi se sve zamagli. Ovde je hladovina dobra. Kako je moguće živeti u gradu od soli, usred te vrtače pune bele jare? Na svakom od zidova, pravih, isklesanih pijukom, grubo uglačanih, useci koje je ostavio pijuk strše kao zaslepljujuće krljušti, malo požutele od zlatnog, svuda razasutog peska, osim kad vetar očisti prave zidove i terase i tada sve zablista u munjolikoj belini, pod nebom što je i samo očišćeno do plavog luba. Prosto bih obnevideo, onih dana kad je nepomični požar satima pucketao na površi belih terasa koje su izgledale sve redom spojene, kao da su jednog davnog dana zajedno nasrnuli na planinu od soli, najpre je zaravnili, a onda, u celoj toj masi, prokopali ulice, unutrašnjost kuća i prozore, ili kao da su, da, to je već bolje, istesali svoj beli, zažareni pakao duvalicom za izbacivanje mlaza vrijuće vode, i to samo koliko da pokažu da će oni biti kadri da borave tamo gde to nikad niko ne bi mogao, na trideset dana od bilo kakvog života, u toj udubini usred pustinje, gde dnevna jara onemogućava svaki dodir među bićima, podižući među njima bodljikave brane od nevidljivih plamenova i uzavrelih kristala, gde ih noćna studen, bez ikakvog prelaza, ledi jednog po jednog u njihovim školjkama od grušca, noćne stanovnike ledenih santi, crne eskime koji odjednom zacvokoću u svojim kockastim igloima. Crne, jeste, jer oni su odeveni u duge crne tkanine, a so koja se uvlači do nokata, koju gorko prežvakavaju u polarnom snu svojih noći, so koju piju s vodom što pritiče iz jedinog vrela u žlebu jednog blistavog useka,

ostavlja ponekad na njihovim tamnim haljinama tragove nalik sluzavim nitima kakve ostaju za puževima posle kiše.

Kišu, o, gospode, jednu jedinu pravu kišu, dugu, žestoku, kišu s tvoga neba! Onda bi se najzad jezivi grad, podrivan malo-pomalo, polagano obrušio, nezaustavljivo, i istopivši se ceo u ljigavoj bujici, poneo bi ka peščanoj pustinji svoje divljačne žitelje. Jednu jedinu kišu, gospode! Ali šta ja to pričam, kakav gospod, oni su gospodi i gospodari! Oni caruju nad svojim jalovim nastambama, nad svojim crnim robljem koje u rudniku iscrpljuju do smrti, a svaka odsečena ploča soli вреди koliko jedan čovek u južnim zemljama, oni promiču, mučaljivi, zaogrnuti svojim korotnim velovima, u mineralnoj belini ulica, a kad se spusti noć, kad celi grad nalikuje na mlečnu sablast, oni ulaze, saginjući se, u pomrčinu kuća gde zidovi od soli slabašno svetle. Oni spavaju, snom bez težine, a čim se probude, zapovedaju, biju, vele da su oni jedini narod, da je njihov bog istinski bog i da se treba povinovati. To su moji gospodari, oni ne znaju za milost i, kao gospodari, hoće da budu jedini, da sami napreduju, da sami vladaju, pošto su samo oni imali smelosti da od soli, u peščanoj pustinji, podignu jedan hladni i žarki grad. A ja...

Kakav kaos u glavi dok vrućina postaje sve žešća, ja se znojim, oni nikad, sada se čak i hladovina ugrijala, osećam sunce na kamenu iznad sebe, ono bije, tuče kao čekić po svem kamenju i to je muzika, sveobimna muzika podneva, titranje vazduha i kamenja, diljem stotina kilometara ja kao nekad čujem tišinu. Da, bila je to ista tišina, pre toliko godina, koja me je dočekala kad su me stražari odveli k njima, po suncu, nasred trga, odakle se koncentrične terase postepeno uzdižu ka poklopcu od surovog plavog neba koje počiva na rubovima vrtače. Bio sam tamo, bačen na kolena, u ulegnuću tog belog štita, očiju ozleđenih mačevima soli i ognja koji su izletali iz svih zidova, bled od umora, uveta okrvavljenog udarcem koji sam dobio od vodiča, a oni, visoki i crni, gledali su me bez ijedne reči. Dan beše stigao do podneva. Pod udarcima železnog sunca nebo je dugo odjekivalo, limena ploča dovedena do belog usijanja, bila je to ista ova tišina, a oni su me gledali, vreme je prolazilo, a oni nisu prestajali da me gledaju, a ja, ja nisam mogao da izdržim njihove poglede, dahtao sam sve jače, na kraju sam zaplakao, i iznenada, oni su mi ćutke okrenuli leđa i svi su zajedno otišli na istu stranu. Klečeći, jedino sam video kako njihova stopala svetlucava od soli, u crvenim i crnim sandalama, odižu dugačku tamnu halju, malko podignutih nožnih prstiju, dok im pete lako udaraju o tlo, i kad je trg

opusteo, odvukli su me u kuću fetiša.

Skoturen, kao danas u zaklonu stene, sa ognjem nad glavom, koji prodire kroz slojeve kamena, ostao sam nekoliko dana u tami kuće fetiša, malo više od ostalih, opasane bedemom od soli, ali bez prozora, pune iskričave noći. Nekoliko dana davali su mi po zdelicu slankaste vode i zrnevlje, koje su bacali pred mene kao što se hrane kokoške, i koje sam skupljao. Vrata su danju ostajala zatvorena, a ipak, tama je bivala poroznija, kao da je neobuzdano sunce uspevalo da se provuče kroz naslage soli. Nigde nijedne svetiljke, ali sam, pipajući naslepo duž zidova, doticao vence od suvih palmovih grana kojima su bili ukrašeni zidovi, a u dnu, jedna vratanca, grubo istesana, čiju sam kvaku razaznao vršcima prstiju. Nekoliko dana, dosta posle toga, nisam mogao da brojim ni dane ni sate, ali su mi desetak puta bacili po pregršt zrnevlja, i iskopao sam rupu za izmet koji sam uzalud pokrivao, vonj životinjske jazbine tuda se vazda vio, dugo posle toga, da, oba krila tih vrata su se otvorila i oni su ušli.

Jedan od njih je pošao k meni, skoturenom u čošku. So mi je pekla obraze, udisao sam prašnjavi miris palmi gledajući ga kako mi prilazi. Zastao je na metar od mene, ćutke me je gledao, na jedan njegov mig sam ustao, uporno me je gledao svojim metalnim očima koje su, bezizražajne, sijale na njegovom mrkom konjskom licu, a onda je podigao ruku. I dalje hladan kao kamen, dograbio me je za donju usnu i polako je zavrtao, dok mi nije zgulio kožu i, ne olabavljajući stisak, naterao me je da se obrnem oko sebe, da uzmaknem do sredine odaje, cimnuo me je za usnu da bih pao na kolena, izgubljen, okrvavljenih usta, a onda se okrenuo i pridružio se ostalima, koji su se poređali uza zidove. Gledali su me kako ječim u neizdrživoj jari dana bez ijedne senke koji je prodirao kroz širom otvorena vrata, i u toj svetlosti pojavio se vrač s kosom od like, poprsja pokrivenog oklopom od perlica, golih nogu pod suknjicom od slame, sa obrazinom od trske i žice na kojoj su bila probušena dva otvora za oči. Za njim su išli svirači i žene, u teškim šarenim haljinama koje nisu dopuštale da se išta nazre od njihovih tela. Plesali su pred vratima u dnu, ali neki nezgrapni ples koji jedva da je imao ritma, gibali su se, to je sve, i najzad je vrač otvorio vratanca iza mene, gospodari se nisu pomerali, gledali su me, ja sam se okrenuo i ugledao sam fetiš, njegovo dvogubo lice poput sekire, njegov zmijoliki gvozdeni nos.

Odneli su me pred njega, podno postolja, dali su mi da pijem neku crnu, gorku

vodu, gorku, gorku, i smesta je glava počela da mi gori, smejao sam se, eto uvrede, uvredili su me. Skinuli su me, obrijali mi glavu i telo, oprali me uljem, tukli po licu užadima natopljenim vodom i solju, ja sam se smejao i okretao glavu, ali su me, svaki put, dve žene hvatale za uši i okretale moje lice ka udarcima vrača kome sam jedino video četvrtaste oči, i dalje sam se smejao, obliven krvlju. Prestali su, niko nije govorio, osim mene, u glavi mi je već nastajao kaos, a onda su me digli i naterali me da upravim pogled ka fetišu, više se nisam smejao. Znao sam da sam mu sada zavetovan, osuđen da mu služim, da ga obožavam, ne, više se nisam smejao, gušio sam se od straha i bola. I tamo, u toj beloju kući, među tim zidovima koje je sunce spolja predano žarilo, zgrčenog lica, posustalog pamćenja, da, pokušao sam da se molim fetišu, nije bilo nikog osim njega, i čak je njegovo užasno lice bilo manje užasno od ostalog sveta. Tada su mi zglavke vezali užetom koje mi je taman dozvoljavalo da koraknem, ponovo su plesali, ali ovog puta pred fetišem, gospodari su, jedan po jedan, izašli.

Kad su se vrata za njima zatvorila, ponovo svirka, a vrač je založio vatru od kore drveta oko koje je trupkao, njegova krupna prilika razlamala se o uglove belih zidova, podrhtavala na ravnim površinama, ispunjavala odaju senkama koje plešu. Nacrtao je pravougaonik u jednom ćošku u koji su me odvukle žene, osetio sam njihove suve i meke ruke, stavile su kraj mene zdelicu s vodom i gomilicu zrnevlja i pokazale su mi fetiš, razumeo sam da ne smem da skidam pogled s njega. Tada ih je vrač pozivao, jednu po jednu, kraj vatre, i tukao je neke, a one su ječale, a onda su otišle i pale ničice pred fetišem, mojim bogom, dok je vrač i dalje plesao, i sve ih je oterao iz prostorije dok nije ostala samo jedna, sasvim mlada, koja je čučala pored svirača i koju još nije tukao. Držao ju je za viticu koju je sve više uvrtao oko svoje šake, ona se savila, iskolačivši oči, dok najzad nije pala na zemlju. Vrač je, ispuštajući je, vrisnuo, svirači su se okrenuli k zidu, dok se iza obrazine sa četvrtastim očima krik pojačavao do granice nemogućeg, a žena se valjala po zemlji kao u nekom napadu i najzad, četvoronoške, sakrivši glavu rukama, i ona je vrisnula, ali potmulo, a vrač ju je, ne prestajući da urla i da gleda fetiš, brzo i surovo obljubio, ženino lice se nije moglo videti, utonulo u teške nabore haljine. A ja, od silne usamljenosti, sav izgubljen, nisam li i ja vikao, da, urlao sam od prestravljenosti, okrenut prema fetišu, sve dok me noga koja me je šutnula nije odbacila uza zid, tako da sam zagrizao so, kao što danas grizem stenu, svojim ustima bez jezika, čekajući onoga

koga treba da ubijem.

Sada je sunce premašilo sredinu neba. Kroz pukotine u steni, vidim rupu koju ono stvara u pregrejanom metalu neba, jedna usta pričljiva poput mojih, koja bez predaha rigaju ognjene bujice nad bezbojnom pustinjom. Na putu ispred mene, ničeg, nijednog truna prašine na obzorju, iza mene, zacelo me traže, ne, još ne, tek su pred kraj podneva otvarali vrata i mogao sam da izađem, pošto sam celog dana čistio kuću fetiša, zamenjivao uvele darove svežim, a uveče, počinjala bi ceremonija, pokatkad su me tukli, pokatkad nisu, ali sam uvek služio fetišu čija mi je slika gvoždem urezana u pamćenje, a sada i u nadanje. Nikad me neki bog nije toliko prisvojio ni potčinio, čitav moj život, danju i noću, njemu je bio posvećen, i bol i odsustvo bola, nije li to bila radost, njemu sam ih dugovao, pa čak, da, i želju, pošto sam stalno, bezmalo svakog dana, prisustvovao tom bezličnom i opakom činu, koji sam čuo ne videći ga, jer sam sada morao da gledam u zid pod pretnjom batina. Ali, lica priljubljenog uz so, dok su se nada mnom nadvijale bestijalne senke koje su se batrgale na zidu, slušao sam taj dugi krik, suvog grla, dok mi je plamteća želja bez pola stezala slepoočnice i grčila utrobu. Dani su se tako smenjivali, jedva da sam ih razlikovao jedne od drugih, kao da su se rasplinjavali u žarkoj vrelini i podmuklim odblescima zidova od soli, vreme je bilo samo bezoblično zapljuskivanje talasa u kome su se jedino razlegali, u pravilnim razmacima, krici bola ili snošaja, dugi bezvremeni dan u kome je fetiš vladao kao ovo divljačko sunce nad mojom stenovitom kućom, i sada kao i onda, plačem od muke i želje, izgaram od opake nade, hoću da izdam, ližem cev puške i njenu dušu, tamo, unutra, njenu dušu, samo puške imaju dušu, ah, jeste, onog dana kad su mi odsekli jezik naučio sam da obožavam besmrtnu dušu mržnje!

Kakav haos u glavi, kakav gnev, ra, ra, pijan od vrućine i od jarosti, ležim u prašini, na pušci. Ko to ovde dahće? Ne mogu da podnesem ovu pripeku koja nikako ne prestaje, ovo čekanje, moram da ga ubijem. Nijedne ptice, nijedne vlati trave, kamen, besplodna žudnja, tišina, njihovi povici, taj jezik u meni koji govori, otkako su me osakatili, duga, jednolična i pusta patnja lišena čak i vode noći, noći o kojoj sam sanjao, zatvoren sa bogom, u svojoj jazbini od soli. Jedino je noć, sa svojim svežim zvezdama i svojim skrovitim kladencima, mogla da me izbavi, da me najzad otme od opakih ljudskih bogova, ali, vazda zatvoren, nisam je mogao promatrati. Ako onaj drugi još odocni,

barem ću je videti kako se diže iz pustinje i preplavljuje nebo, zlatna i hladna vinova loza koja će se spuštati s mračnog zenita, tako da ću moći da pijem do mile volje, da ovlažim ovu crnu i sasušenu rupu koju nikakav mišić od živog i gipkog mesa više ne osvežava, da zaboravim najzad na onaj dan kad me je ludilo šćepalo za jezik.

Kako je bilo vruće, so se topila, barem mi se tako činilo, vazduh me je štipao za oči, a vrač je ušao bez obrazine. Skoro naga pod sivkastim traljama, pratila ga je jedna nova žena, čije lice, celo istetovirano, tako da je izgledalo kao maska fetiša, nije izražavalo ništa osim opake tuposti idola. Jedino je bilo živo njeno vitko i ravno telo, koje je palo pred bogom kad je vrač otvorio vrata sobička. A onda je izašao ne pogledavši me, vrućina je bivala sve veća, ja se nisam pomerao, fetiš me je posmatrao preko tog nepomičnog tela, čiji su mišići, međutim, neznatno poigravali, a ženino lice je ostalo nepromenjeno kad sam se približio. Samo su joj se oči povećale, dok je upirala pogled u mene, moje su noge dodirivale njene, tada je vrućina počela da urla, a žena idol me je, i dalje bez ijedne reči, gledala svojim raširenim očima, postepeno se okrenula na leđa, lagano je privukla noge k sebi i podigla ih lako razmaknuvši kolena. Ali, odmah posle toga, ra, vrač je motrio na mene iz prikrajka, svi su ušli i otrgli me od žene, užasno su me tukli na mestu greha, greha, kog greha! smejem se, gde je greh, gde je vrlina, pribili su me uza zid, jedna čelična ruka mi je stegla vilice, druga mi je otvorila usta i vukla jezik dok nije prokrvario, da li sam to ja urlao tim životinjskim krikom, britko i sveže milovanje, da, najzad, sveže, prešlo mi je preko jezika. Kad sam ponovo došao k sebi, bio sam sam u noći, priljubljen uza zid, prekriven usirenom krvlju, usta su mi bila začepljena gužvicom suvih trava čudnog mirisa, više nisu krvarila, ali su bila nenastanjena, i u tom odsustvu je jedino živeo pakleni bol. Hteo sam da ustanem, ponovo sam pao, srećan, očajnički srećan što ću najzad umreti, i smrt je sveža i njena tama ne krije nijednog boga.

Nisam umro, neka mlada mržnja je jednog jutra stala na noge, zajedno sa mnom, otišla je do vrata u dnu, otvorila ih, zatvorila ih za mnom, mrzeo sam svoje, fetiš je bio tamo i, sa dna rupe u kojoj sam se nalazio, učinio sam nešto bolje nego da mu se molim, poverovao sam u njega i porekao sve u šta sam dotada verovao. Bio je to spas, on je bio snaga i moć, bilo je moguće uništiti ga, ali ne i preobratiti ga, gledao je preko moje glave svojim praznim i zarđalim očima. Bio je to spas, on je bio gospodar, jedini gospod čije je neosporno svojstvo bila zloća, nema dobrih gospodara. Po prvi put, posle tolikih uvreda,

dok mi je celo telo jaukalo od jednog jedinog bola, predao sam mu se i prihvatio njegov zlodejni poredak, obožavao sam u njemu zlo načelo sveta. Zatočenik njegovog kraljevstva, besplodnog grada izvajanog u planini soli, odvojenog od prirode, lišenog kratkovečnog i retkog pustinjskog cvetanja, izvan onih slučajnosti ili onih nežnosti, neobičnog oblaka, žestokog i kratkotrajnog pljuska, koji su znani čak i suncu i peščanoj pustinji, grada reda, napokon, pravih uglova, četvrtastih odaja, neumoljivih ljudi, ja slobodnom voljom postadoh njegov žitelj, izmučen i zadahnut mržnjom, porekoh dugu povest kojoj su me učili. Obmanuli su me, jedino je carstvo zla bez naprslina, obmanuli su me, istina je četvrtasta, teška, gusta, ona ne podnosi prelive, dobro je sanjarija, naum koji se neprekidno odlaže i na kome se istrajava uz iscrpljujuće napore, granica koja se nikad ne doseže, njegova vladavina je nemoguća. Jedino zlo može ići do krajnjih granica i vladati apsolutno, njemu treba služiti da bi se uspostavilo njegovo vidljivo kraljevstvo, potom će se uvideti, potom, šta to znači, jedino je zlo prisutno, dole Evropa, razum, i čast i krst. Da, morao sam da se preobratim u veru svojih gospodara, da, bio sam rob, ali ako sam i sam zao, više nisam rob, uprkos sputanim nogama i nemim ustima. Oh! ova jara me izluđuje, pustinja odasvud vrišti pod njenom nesnosnom svetlošću, a njega, onog drugog, Gospoda blagosti, i samog njegovog imena se gnušam, njega se odričem, jer ga sada poznajem. On je sanjao, i hteo je da laže, odrekli su mu jezik da njegove reči više ne obmanjuju svet, zabili su klinove u njega, čak i u glavu, njegovu jadnu glavu, kao što je sada moja, kakav kaos, kako sam umoran, i zemlja se nije zatresla, siguran sam u to, nisu ubili pravednika, odbijam da u to poverujem, pravednici ne postoje, samo postoje opaki gospodari koji zavode vladavinu neumoljive istine. Da, samo fetiš ima moć, on je jedini bog ovoga sveta, mržnja je njegova zapovest, izvor svekolikog života, sveža voda, sveža kao nana koja ledi usta i žari stomak.

Tada sam se promenio, oni su to shvatili, ljubio sam im ruku kad bih ih sreo, pripadao sam im, divio im se neumorno, uzdao sam se u njih, nadao sam se da će osakatiti moje kao što su mene osakatili. A kad sam saznao da će doći misionar, znao sam šta mi je činiti. Baš ovog dana sličnog drugima, istog zaslepljujućeg dana koji već toliko dugo traje! Krajem popodneva, pojavio se jedan stražar, trčeći gornjim delom vrtače, i nekoliko minuta kasnije, odvukli su me u kuću fetiša čija su vrata bila zatvorena. Jedan od njih me je držao na zemlji, preteći mi svojim mačem u obliku krsta i tišina je

potrajala dok neki nepoznati zvuk nije ispunio grad, obično tih, neki glasovi, i dugo mi je trebalo da ih prepoznam, pošto su govorili mojim jezikom, ali čim se oni razlegoše, vrh sečiva se spusti na moje oči, stražar me je, ćutke, netremice posmatrao. Tada su se približila dva glasa, koje još čujem, jedan glas je pitao zašto se ta kuća čuva, da li treba da razvalimo vrata, poručniče, drugi je kazao: 'Ne', odsečno, a onda je dodao, posle časa dva, da je dogovoreno da grad primi garnizon od dvadesetak ljudi pod uslovom da se ulogore izvan zidina i da poštuju običaje. Vojnik se nasmejao, priznaju da su poraženi, ali oficir nije znao, prvi put su, u svakom slučaju, pristali da prime nekog da im leči decu, to će biti vojni sveštenik, kasnije će se pobrinuti za celu oblast. Drugi je rekao da bi oni izbegli sveštenika, kako on misli, da vojnici nisu tu: 'oh, ne', odgovorio je oficir, 'čak će otac Belfor stići pre garnizona, biće ovde za dva dana.' Više ništa nisam čuo, nepomičan, zgromljen pod oštricom, pozlilo mi je, točak pun igala i noževa obrtao se u meni. Oni su ludi, oni su ludi, dozvolili su da im se darne u grad, u njihovu nepobedivu moć, u pravog boga, a onaj drugi, onaj koji će doći, njemu neće odseći jezik, on će se šepuriti svojom nasrtljivom dobrotom, ništa neće platiti, neće biti izložen vređanju. Vladavina zla će biti odložena, opet će se javiti sumnje, ponovo će se gubiti vreme na snevanje o nemogućem dobru, na iscrpljivanje u jalovim naporima umesto da se ubrza dolazak jedinog mogućeg kraljevstva, i ja sam gledao sečivo koje mi je pretilo, o, moći koja jedina vladaš svetom! O, moći! i u gradu su postepeno utihnuli zvukovi, vrata su se najzad otvorila, ostao sam sam, grozničav, gorak, s fetišom, i zakleo sam se da ću spasti svoju novu veru, svoje istinske gospodare, svog Boga-silnika, da ću zbilja izdati, ma koliko me to koštalo.

Ra, vrućina pomalo popušta, kamen više ne podrhtava, mogu da izađem iz svoje rupe da posmatram kako se pustinja postepeno prekriva, prvo žutim, a onda oker bojama i, ubrzo, ljubičastim. Noćas sam čekao da zaspe, zaglavio sam bravu, izašao sam istim korakom kao i obično, korakom čiju dužinu određuje konopac, poznavao sam ulice, znao sam odakle da uzmem staru pušku, koji izlaz ne čuvaju, i stigao sam ovde u trenutku kad noć gubi boju oko šačice zvezda, dok pustinja postepeno tamni. A sada mi se čini da sam već daniima skoturen ovde, u ovom stenju. Brzo, brzo, neka on što pre dođe! Za koji časak, počće da me traže, nagnuće na puteve sa svih strana, neće znati da sam zbog njih otišao, da bih im bolje služio, osećam slabost u nogama, pijan sam od gladi i mržnje. O, o, tamo, ra, ra, na kraju puta dve kamile postaju sve veće, dolaze rahvaneći,

udvojene kratkim senkama, trupkaju živahno i sanjalački, kao i obično. Evo ih najzad, evo ih!

Pušku, brzo, da je brzo zapnem. O, fetišu, moj bože, tamo u gradu, neka opstane tvoja moć, neka se uvrede umnože, nek bespoštedna mržnja vlada jednim svetom prokletih, neka opaki uvek bude gospodar, neka najzad nastupi kraljevstvo u kome će u jednom jedinom gradu od soli i železa crni tirani tlačiti i potčinjavati bez milosti! A sada, ra, ra, pucam na samilost, pucam na nemoć i njeno milosrđe, pucam na sve što odlaže dolazak zla, pucam dvaput, i eto, prevrću se, padaju, a kamile beže pravo prema obzorju, gde se gejzir crnih ptica baš vinuo u nepomućeno nebo. Smejem se, smejem se, ovaj ovde se previja u svojoj omraženoj mantiji, malko podiže glavu, pa ugleda mene, svog svemoćnog gospodara vezanih nogu, zašto mi se osmehuje, smlaviću taj osmeh! Kako prija zvuk kundaka po licu dobrote, danas, danas je najzad sve okončano, i svuda u pustinji, satima odavde, šakali njuškaju nepostojeći vetar, a onda polaze, sitnim, strpljivim kasom, na gozbu gde ih čeka strvina. Pobeda! Dižem ruke k nebu koje postaje blaže, sada se naslućuje ljubičasta senka na suprotnoj strani, o, noći Evrope, otadžbino, detinjstvo, zašto moram da plaćem u trenutku likovanja?

On se pomerio, ne, zvuk ne dopire odatle, a s druge strane, tamo, to su oni, evo ih, sjatili su se, dotrčavaju kao oblak crnih ptica, moji gospodari, nasrću na mene, šćepali su me, ah! ah! da, udarajte, oni se boje da im grad ne bude iskasapljen i pun vriske, oni se boje vojnika osvetnika koje sam ja, jer se to moralo učiniti, pozvao na sveti grad. Sada se branite, udarajte, udarajte najpre mene, istina je na vašoj strani! O, moji gospodari, oni će pobediti vojnike, oni će pobediti govor i ljubav, oni će pregaziti pustinje, preploviti mora, ispuniće svetlost Evrope svojim crnim velovima, udarajte po stomaku, da, udarajte po očima, rasuće svoju so po celom kontinentu, nestaće sve raslinje, sva mladost, a gomile nemih će, sputanih nogu, koračati pored mene u pustinji sveta pod nemilosrdnim suncem istinske vere, više neću biti sam. Ah! bol, bol koji mi nanose, njihova jarost prija, a na ovom ratničkom sedlu na kome me sad čereče, smilujte se, ja se smejem, ja volim taj udarac koji me prikriva raspetog.

....

Kako je pustinja tiha! Već je noć, sam sam, i žedan. Da još čekam, gde je grad, ti zvuci u daljini, i vojnici su možda pobedili, ne, ne smeju, čak i ako su vojnici pobedili, oni

bojana888

nisu dovoljno opaki, oni neće umeti da vladaju, oni će opet kazati da treba da postanemo bolji, milioni ljudi će i dalje biti između dobra i zla, razdirani, zbunjeni, o, fetišu, zašto si me napustio? Svemu je kraj, žedan sam, telo mi gori, mrkla noć ispunjava mi oči.

Taj dugi, dugi san, budim se, ma ne, umreću, zora sviće, prva danja svetlost za ostale žive, a za mene bespoštedno sunce, muve. Ko govori, niko, nebo ni da se odškrine, ne, ne, Bog ne govori u pustinji, odakle onda dopire taj glas koji veli: 'Ako ti pristaneš da umreš za mržnju i moć, ko će nama oprostiti?' Da li je to neki ini jezik u meni ili i dalje onaj drugi koji neće da umre, tu, kraj mojih nogu, i koji ponavlja: 'Hrabro, samo hrabro, samo hrabro?' Ah! Ako sam se ponovo prevario! Ljudi, braćo negdašnja, jedino utočište, o, usamljenosti, ne napuštajte me! Evo, evo, ko si ti, okrvavljenih usta, to si ti, vraču, vojnici su te pobedili, tamo so gori, ti si moj voljeni gospodar! Okani se tog lica mržnje, sada budi dobar, bili smo u zabludi, počecemo iz početka, iznova ćemo podići grad milosrđa, hoću da se vratim kući. Da, pomози mi, tako, pruži mi ruku, hajde..."

Pregršt soli napuni usta brbljivog roba.